

Токарева Віра Олександрівна,

к.ю.н., доцент кафедри цивільного права

Національного університету «Одеська юридична академія»

СТРАХУВАННЯ РИЗИКУ ВОЄННИХ ДІЙ: ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ

Страховання військових ризиків є одним із складних видів страхування. Це частково пояснюється тим фактом, що не всі страхові компанії

здатні забезпечувати покриття військових ризиків, а також тим, що військові ризики непередбачувані і досить затратні для учасників відносин.

Досить поширений даний вид страхування у Великобританії, батьківщині страхового права. Широке поширення страхування військових ризиків в Великобританії отримало в зв'язку з географічним розташуванням та історичною традицією, яка в різні етапи часу перебувала в стані війни з тією чи іншою державою.

Військові ризики представляють складність в зв'язку з їх кваліфікацією та тлумаченням в судах, при виникненні спорів між страховальником та страховою компанією. Так, істотні складнощі викликало настання страхового випадку яке неминуче призводило до необхідності вирішення питань щодо кваліфікації страхової події, а з тим виплати страхового відшкодування. Така як якщо починалися військові дії, вони *de jure* могли кваліфікуватися не як війна, а просто зіткнення; але для цілей страхового поліса необхідно було, щоб вони кваліфікувалися як війна. Суди з цього приводи розходилися в позиціях, деякі посилалися на визначення війни з боку авторитетних джерел міжнародного права, а інші розглядали фактичні обставини справи. Це приводило до проблеми тлумачення визначенням «війни» та воєнних ризиків [1].

Щодо України, то за довгі часті незалежності, страховальників, не цікавило питання страхування захисту від ризику терористичних, військових дій і цивільних заворушень. Страхуванням цивільних заворушень подекуди цікавилися вельми обачливі юристи компаній, щодо страхування від ризику терористичних дій ще рідше, а від військових дій взагалі викликало здивування. Наразі, питання страхування подібних ризиків як тероризм, військові дії та масові заворушення, актуалізувалось, не лише у зв'язку з інтеграцією України до світової спільноти та поглиблення економічних зв'язків з іноземними країнами, але й з огляду на події на Сході України.

У зв'язку із подіями на Сході України кількість випадків знищення, пошкодження, викрадення майна, в тому числі застрахованого, збільшилася. Дана, ситуація, поставила низку питань, щодо визнання подій, пов'язаних з проведенням АТО, оголошеною або неоголошеною війною,

терористичними актами або визнання їх винятками зі страхового покриття; або кваліфікація цих подій обставинами непереборної сили (форс-мажорними обставинами), які звільняють страхову компанію від обов'язку виплати страхового відшкодування. У зв'язку з цим виникають суперечки стосовно того чи слід визнавати знищення (пошкодження) майна в результаті вибухів, попадання осколків, снарядів або втрата (вилучення) застрахованого майна із застосуванням примусу, загрози зброєю або внаслідок грабежів, скоєних озброєними людьми, страховим випадком, а з тим чи повинна страхова компанія в такому разі здійснювати відшкодування завданих збитків [2].

Слід зазначити, що значні страхові ризики страхові компанії перестраховують у іноземних перестраховиків, і за звичай, такі ризики як масові заворушення та терористичні акти, без суттєвих ускладнень були включені або їх можна було додатково передбачити договором перестраховування.

Щодо воєнних ризиків, то вони договорами перестраховування не передбачалися, а їх покриття вимагало додаткової процедури узгодження з іноземним перестраховиком. Відсутність будь-яких статистичних даних впливала на складнощі розрахунку ймовірності настання події, що призводило до високої вартості страхового платежу для страхувальника.

Коли військові ризики стали досить ймовірними в Україні, західні перестраховики адаптували та стали надавати таку послугу через представлених в Україні страховиків і страхових брокерів.

Слід зауважити, що стандартні договори страхування в Україні не передбачають покриття ризиків терористичних, військових дій і цивільних заворушень та вони входять в перелік виключень.

Відомі випадки, коли в Донецькій області попадання снаряду кваліфікувалося компетентними органами як підпал чи протиправні дії третіх осіб, а конфіскація майна на потреби армії ДНР – як грабіж. У зв'язку з тим що такі ризики як тероризм, військові дії та масові заворушення не траплялися, згадка про них не було в правилах страхових компаній, а у страхових компаній не було необхідності розробляти методіку кваліфікації та обґрунтування відмови у виплаті за ними. Ось у страховиків і були значні проблеми, як. У нових договорах страхування страховики здобувши досвід, змінили та уточнили формулювання винятків із страхового покриття і вже побідні ситуації некоректної кваліфікації неможливі. Наразі, у договори страхування передбачають трактування кожного виключення зі страхового покриття [3].

Так, показовим є спір коли Вищий господарський суд України скасував рішення суду апеляційної інстанції і залишив у силі рішення суду першої інстанції, зазначивши, що, з огляду на принципи справедливості, добросовісності та розумності, страхова компанія, укладаючи договір

страхування після того, як був виданий Указ про проведення антитерористичної операції (Указ Президента України «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 13 квітня 2014 року» Про невідкладні заходи щодо подолання терористичних загроз і збереження територіальної цілісності України» № 405/201 4 від 14.04.2014), повинна була усвідомлювати, що такі наслідки настання страхового випадку може настати [2].

Наразі у страхових компаній в Україні вже відпрацьований досвід покриття ризиків військових дій, тероризму та масових заворушень, а з тим правило, що договір страхування від військових дій та тероризму діє лише на території, де військові дії або АТО зараз не ведуться.

Страховий захист від терористичних актів, воєнних дій та масових заворушень переважно набувають: підприємства роздрібною торгівлі, торгові мережі, супермаркети; готелі, будинки відпочинку, санаторії, пансіонати; банки, кредитні та фінансові установи; власники об'єктів інфраструктури, таких як аеропорти, вокзали, морські порти, залізниці, складські комплекси, логістичні центри і т.д.

Договори страхування від ризику воєнних дій є більш затребуваними власниками великих компаній які готові інвестувати в мінімізацію потенційних збитків та ризиків враховуючи високу вартість страхового платежу. Такий договір страхування має назву Full Political Violence та покриває такі ризики, які – масові заворушення, страйки, революції, бунти, громадянська війна, війна, змова, тероризм, диверсії, та може стосуватися лише території, де військові дії або АТО не ведуться зараз [4]. Відповідно отримання такого комплексного страхового покриття потребує від страховальника внесення значних страхових платежів.

Підсумовуючи викладене слід зазначити, що рівень загрози терористичних актів, воєнних дій та масових заворушень зростає, стає реальним, а з тим привертає інтерес питання подолання наслідків даних подій, до яких відноситься страхування. Тож, актуалізується проведення подальших досліджень питань страхування тероризму, воєнних дій та масових заворушень.

Література:

1. Страхование военных рисков: Проблемы толкования термина “война” [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://blog.pravo.ru/>
2. Качмар О. Обзор судебной практики ВСУ и ВХСУ по спорам, связанным со страхованием/ О. Качмар, О. Бортман// [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://vkr.ua/content/news/files/kachmar_bortman_vkr_uz_101116_1478773612_en.pdf
3. Марфин И. Можно ли застраховаться от войны и терроризма [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://finance.liga.net/insurance/2015/3/10/opinion/42559.htm>
4. Марфин И. Три особливі ризики. Чи можна застрахуватись від війни, тероризму та громадянських заворушень? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://brit-mark.com/>